

РОЗДІЛ 3

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

УДК 327:316.77:811.521

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2026.45.18>

ЯПОНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ПРО ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ: ЛІНГВІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СОЛІДАРНОСТІ

APANESE POLITICAL DISCOURSE ON SUPPORT FOR UKRAINE: LINGUISTIC STRATEGIES OF DIPLOMATIC SOLIDARITY

Велика О.В.,

orcid.org/0000-0003-0435-743X*старший викладач кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Статтю присвячено комплексному аналізу особливостей японського політичного дискурсу щодо підтримки України в умовах російсько-української війни. Необхідність вивчення зумовлена тим, що важливим є аналіз не лише політичних дій держав, але й мовних механізмів, через які формується та репрезентується міжнародна солідарність у глобальному інформаційному просторі.

Метою статті є виявлення та систематизація лінгвістичних стратегій, за допомогою яких японські політичні лідери, зокрема прем'єр-міністр, конструюють риторичну дипломатичну підтримку України. У роботі застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує інструменти політичної лінгвістики, критичного дискурс-аналізу та культурної прагматики. Методологічну основу становлять підходи до аналізу дискурсу як форми реалізації влади, ідеології та соціальної практики.

У статті розглянуто ключові лексико-семантичні, синтаксичні та прагматичні засоби, що використовуються у політичних заявах для вираження емпатії, моральної підтримки, легітимації політичних рішень та конструювання міжнародного іміджу Японії як відповідального глобального актора. Особливу увагу приділено аналізу повторюваних мовних формул, таких як «солідарність», «підтримка», «гідність» і «верховенство права», які формують дискурсивну рамку дипломатичної комунікації.

Дослідження показує, що японський політичний дискурс характеризується поєднанням стриманості, культурної непрямості та високого рівня нормативності, що дозволяє ефективно поєднувати емоційний компонент із правовою аргументацією. Виявлено, що мова виступає не лише засобом комунікації, але й інструментом формування стратегічних наративів, спрямованих на внутрішню та міжнародну аудиторію.

Отримані результати підтверджують, що лінгвістичні стратегії дипломатичної солідарності є важливим елементом сучасної міжнародної політики та відіграють ключову роль у формуванні позитивного іміджу держави на глобальному рівні.

Ключові слова: японський політичний дискурс, Україна, дипломатична солідарність, стратегічна комунікація, міжнародні відносини, лінгвістичні стратегії, м'яка сила, Японія.

The article is devoted to a comprehensive analysis of the features of Japanese political discourse on support for Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian war. The study focuses on the importance of examining not only the political actions of states but also the linguistic mechanisms through which international solidarity is constructed and represented in the global information space.

The aim of the article is to identify and systematize the linguistic strategies employed by Japanese political leaders, particularly the Prime Minister, in constructing the rhetoric of diplomatic support for Ukraine. The study adopts an interdisciplinary approach that combines the tools of political linguistics, critical discourse analysis, and cultural pragmatics. The methodological framework is based on approaches that interpret discourse as a form of the realization of power, ideology, and social practice.

The article analyzes key lexical, semantic, syntactic, and pragmatic means used in political statements to express empathy, moral support, legitimation of political decisions, and the construction of Japan's international image as

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

a responsible global actor. Special attention is paid to the analysis of recurring linguistic formulas such as “solidarity,” “support,” “dignity,” and “rule of law,” which shape the discursive framework of diplomatic communication.

The study demonstrates that Japanese political discourse is characterized by a combination of restraint, cultural indirectness, and a high level of normativity, which allows for an effective integration of emotional expression with legal argumentation. It is revealed that language functions not only as a means of communication but also as an instrument for constructing strategic narratives aimed at both domestic and international audiences.

The findings confirm that linguistic strategies of diplomatic solidarity constitute an important element of contemporary international politics and play a key role in shaping a positive image of the state at the global level.

Key words: Japanese political discourse, Ukraine, diplomatic solidarity, strategic communication, international relations, linguistic strategies, soft power, Japan

Постановка проблеми. Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України у 2022 році актуалізувала питання ролі міжнародної спільноти у підтримці держав, що зазнають порушення суверенітету та територіальної цілісності. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз не лише політичних дій держав, але й дискурсивних механізмів, через які формується та репрезентується міжнародна солідарність.

Японія, як держава з усталеною традицією стриманої зовнішньої політики, демонструє унікальний приклад поєднання дипломатичної обережності з чіткою моральною позицією щодо підтримки України. Це зумовлює необхідність дослідження японського політичного дискурсу як інструменту формування стратегічної комунікації та легітимації зовнішньополітичних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика політичного дискурсу та його ролі у міжнародних відносинах активно досліджується у сучасній науці. Теоретичні засади аналізу дискурсу розроблені у працях Н. Фейрклафа, Т. ван Дейка, М. Фуко, де дискурс розглядається як інструмент влади та формування соціальної реальності[5,6,24].

У сфері міжнародних відносин важливими є праці К. Волтца та Б. Рассетта [19], які досліджують роль ідей, норм та взаємозалежності у формуванні міжнародної політики. Питання територіальних конфліктів та міжнародного права розглядаються у роботах сучасних дослідників, зокрема U. Suganuma[22].

Окрему увагу приділено дослідженням японської політичної комунікації та дипломатичного дискурсу, які підкреслюють специфіку японської мовної культури – стриманість, непрямість і символічність [25]. Водночас аналіз японського дискурсу щодо підтримки України залишається недостатньо розробленим у науковій літературі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значної кількості досліджень у сфері політичного дискурсу та міжнародних відносин, недостатньо уваги приділено комплексному аналізу лінгвістичних стратегій, що використовуються у дипломатичному дискурсі Японії щодо підтримки України.

Зокрема, малодослідженими залишаються питання:

- взаємодії лексичних, синтаксичних і прагматичних засобів у формуванні риторики солідарності;
- ролі культурних чинників у конструюванні дипломатичного дискурсу;
- функціонування мовних стратегій як інструменту «м'якої сили» в умовах сучасних міжнародних конфліктів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) є виявлення та аналіз лінгвістичних стратегій, що використовуються у японському політичному дискурсі для вираження дипломатичної солідарності з Україною.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

- проаналізувати корпус офіційних політичних висловлювань японських лідерів;
- визначити ключові лексико-семантичні маркери дискурсу солідарності;
- охарактеризувати синтаксичні та риторичні особливості дипломатичних заяв;
- встановити зв'язок між мовними засобами та їх політичною функцією;
- інтерпретувати роль дискурсивних стратегій у формуванні міжнародного іміджу Японії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Російське повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року стало однією з найсерйозніших загроз міжнародній безпеці після Другої світової війни. У цих умовах реакція світової спільноти виявила не лише геополітичні розклади, але й ціннісні орієнтири держав у питаннях захисту суверенітету, прав людини та демократії.

На цьому тлі особливого значення набуває позиція Японії – держави, що традиційно дотримується стриманої зовнішньої політики. Її підтримка України проявляється не лише через санкції, гуманітарну допомогу та дипломатичну активність, але й через формування послідовного дискурсу солідарності в офіційних політичних заявах.

Політичні виступи прем'єр-міністра Кісиди Фуміо, представників уряду та дипломатичного корпусу містять характерні лінгвістичні стратегії, спрямовані на репрезентацію моральної позиції Японії. Через мову формується імідж держави як надійного партнера України та прихильника міжнародного правопорядку.

Політичний дискурс, як форма реалізації мовної влади в публічному просторі, є предметом інтенсивного міждисциплінарного аналізу протягом останніх десятиліть. У сучасній лінгвістиці його розглядають не лише як систему повідомлень у межах державної політики, а як інструмент формування смислів, впливу на громадську думку та закріплення ідеологічних рамок у колективному уявленні. Дипломатичний дискурс, як окремий його підвид, має особливості: він відзначається підвищеним рівнем формальності, міжкультурною чутливістю, символічною вагомістю кожного вислову.

У цій роботі дослідження здійснюється на перетині політичної лінгвістики, критичного дискурс-аналізу (CDA) та культурної прагматики. Методологічну основу дослідження становлять підходи критичного дискурс-аналізу, зокрема концепції Н. Фейрклафа [5] та Т. ван Дейка [24], які розглядають дискурс як форму реалізації влади та соціальної практики [5]. Теоретичним підґрунтям також слугують ідеї М. Фуко [6] щодо взаємозв'язку мови, знання та влади.

Крім того, у дослідженні використано методи якісного аналізу текстів, зокрема контент-аналіз та інтерпретативний підхід до аналізу семантичних і прагматичних структур політичного дискурсу [14].

Оскільки японська політична мова вирізняється високим ступенем формальності, контекстуальності й непрямой оцінки, у дослідженні враховуються також принципи культурної лінгвістики: аналіз мовних форм у їхньому ціннісно-світоглядному контексті. Джерельною базою виступають виступи та офіційні заяви прем'єр-міністра Японії Кісиди Фуміо (період 2022–2024 рр.), публікації на сайті МЗС Японії, стенограми інтерв'ю, парламентських слухань і виступів на міжнародних форумах [10, 11, 16–18, 21].

Застосування мультидисциплінарного підходу дозволяє виявити не лише лексичні одиниці, але й стилістичні та прагматичні механізми, які формують дискурс солідарності, вписуючи його в логіку японської зовнішньої політики та моральної дипломатії.

Після початку повномасштабної агресії Росії проти України у лютому 2022 року Японія послідовно зайняла позицію держави, яка засуджує порушення міжнародного права й активно демонструє підтримку суверенітету України. Японсько-українські дипломатичні контакти активізувалися на всіх рівнях – від офіційних заяв до гуманітарних ініціатив, економічного співробітництва та політичного діалогу.

Серед ключових подій, які визначають зміст і тон дипломатичних відносин, можна виділити: Березень 2022 року – Японія приєдналася до міжнародних санкцій проти Росії, обмеживши екс-

порт високотехнологічного обладнання та замороживши активи низки осіб і компаній; Серпень 2022 року – прем'єр-міністр Кісида Фуміо зробив серію публічних звернень із закликами до глобальної підтримки України; Квітень 2023 року – візит прем'єра України до Токіо, під час якого були підтверджені плани економічної допомоги; Січень 2024 року – Японія надала Україні новий пакет гуманітарної допомоги на суму понад \$100 млн, а також розпочала програму тренінгів для українських лікарів і психологів; 2024–2025 – регулярні спільні заяви на самітах G7, де Японія наголошує на необхідності «відновлення справедливості» та «збереження глобального миру» [1, 2, 8]. Загальний тон офіційної позиції Японії можна охарактеризувати як стримано-рішучий, з емоційним забарвленням, властивим культурі ввічливості, але й чіткою моральною оцінкою ситуації. У промовах японських політиків систематично повторюються формули, які поєднують моральну оцінку війни з підтримкою універсальних цінностей – миру, свободи, суверенітету, поваги до людської гідності.

У сфері практичної допомоги Японія зосереджується на:

- гуманітарних проектах (постачання медикаментів, генераторів, їжі, засобів захисту);
- економічних програмах (гранти, кредити, відбудова інфраструктури);
- дипломатичному лобюванні інтересів України на міжнародних платформах;
- обмеженій, але важливій військово-технічній підтримці (небойове обладнання, бронезилети, дрони-розвідники) [7, 13].

Таким чином, дипломатичні комунікації Японії не лише мають практичний вимір, але й активно вписуються у сферу політичного дискурсу цінностей, де мова виступає важливим засобом формування глобального уявлення про «сторони добра» та «моральну відповідальність».

Взявши за основу виступи Кісиди Фуміо можна виділити слова і вирази, що утворюють рамку дипломатичної солідарності. Наприклад:

連帯 (れんたい, **солідарність**) – підкреслює єдність дій міжнародної спільноти з Україною. Заяви та тези прем'єрів та політиків Японії часто співпадають з заявами європейських лідерів: Кісида та навіть попередники (Сіндзо Абе) регулярно згадують солідарність з українським народом в офіційних заявах. Абе заявив: ウクライナの国民に対して連帯を表明したい (Хочу висловити солідарність з народом України) – через сприйняття України як борця за свободу та демократію. Це дозволяє репрезентувати Україну як частину спільного ціннісного простору демократій [2].

Також заява Кісиди 24 лютого 2023 року на річницю вторгнення: 日本国民の連帯の姿勢はウクライナ国民に必ず伝わっている (Позиція солі-

дарності японського народу обов'язково доходить до народу України) – підкреслення внутрішньої підтримки японців. Поняття 連帯 фігурує в сотнях заяв політиків та медіа [3]. Контексти: від побутової підтримки японського суспільства до офіційних міжнародних заяв. Риторичний сенс: слово солідарність служить ключовим лексемним маркером як для репрезентації «ми з Україною», так і для консенсусу всередині Японії щодо позиції Києва.

寄り添う – підтримувати, дієслово, яке вказує на емоційну та практичну близькість до іншої особи або нації. У дипломатичному дискурсі Японії щодо України воно використовується для вираження солідарності та підтримки. Використання в офіційних заявах:

1. Прем'єр-міністр Японії, Фуміо Кісіда:
ウクライナの人々に寄り添った支援

Точний переклад: «Підтримка, яка стоїть поруч з народом України».

Контекст: У своїх виступах Кісіда підкреслює важливість надання підтримки Україні, яка не лише матеріальна, але й емоційна, що демонструє глибоке розуміння та співчуття до страждань українського народу. Це свідчить про використання стратегії «м'якої сили», де акцент робиться на емпатії та моральній близькості.

2. Ініціативи громадських організацій:
ウクライナプロジェクト

Точний переклад: «Проект "Тримаймося, Україно"» Контекст: Цей проект був започаткований японською компанією Ten-Nine Communications з метою надання підтримки Україні через слова. Японці з різних куточків країни надсилали свої повідомлення солідарності, які були перекладені українською мовою та передані українським громадянам [9].

Використання дієслова 寄り添う в цьому контексті підкреслює прагнення бути емоційно та морально поруч з Україною в цей складний час. 寄り添う з'являється у численних офіційних заявах, новинах та публікаціях японських медіа, що свідчить про його важливість у вираженні солідарності з Україною. Використання цього дієслова вказує на стратегію "м'якої сили" Японії, яка полягає у використанні емоційного впливу та моральної підтримки для досягнення дипломатичних цілей.

人間の尊厳 – гідність людини, фраза, що вказує на фундаментальну цінність людської гідності. У дипломатичному дискурсі Японії щодо України вона використовується для вираження моральної легітимації політики допомоги.

Прем'єр-міністр Японії, Фуміо Кісіда:
人間の尊厳を守る

Точний переклад: «Захищати людську гідність» Контекст: У своїх виступах Кісіда підкреслює важливість захисту людської гідності як основи зовнішньої політики Японії щодо України.

Ініціативи громадських організацій:

人間の尊厳を守るための支援活動

Точний переклад: «Ініціативи підтримки для захисту людської гідності» Контекст: Японські громадські організації активно залучаються до підтримки України, орієнтуючись на захист людської гідності як основну мету своїх дій [25].

人間の尊厳 з'являється у численних офіційних заявах, новинах та публікаціях японських медіа, що свідчить про його важливість у вираженні моральної легітимації політики допомоги Україні. Використання цієї фрази вказує на стратегію "м'якої сили" Японії, яка полягає у використанні емоційного впливу та моральної підтримки для досягнення дипломатичних цілей.

Використання термінів 法の支配 (ほうのしはい, верховенство права) та 国連憲章の原則 (こくれんけんしょうのげんそく, принципи Статуту ООН) у дипломатичному дискурсі Японії щодо підтримки України підкреслює її відданість фундаментальним нормам міжнародного права та демонструє моральну легітимацію політики допомоги. Через ці лексеми Японія позиціонує свою підтримку України не як політичний вибір, а як необхідність, обумовлену міжнародними нормами [23].

Термін верховенство права (法の支配) вказує на принцип, за яким усі особи та органи влади підкоряються законам, а не свавільним рішенням. У контексті війни в Україні Японія використовує цей термін для підкреслення важливості дотримання міжнародного права та засудження порушень, таких як агресія Росії проти України.

Приклад використання: У спільній заяві України та Японії від 21 березня 2023 року зазначено: この侵略は国際秩序の根幹を揺るがすものであり、国連憲章の原則に対する重大な違反である。(Ця агресія підриває основи міжнародного порядку та є серйозним порушенням принципів Статуту ООН.) – Спільна заява про особливе глобальне партнерство між Україною та Японією [20].

Принципи Статуту ООН (国連憲章の原則)

国連憲章の原則 відносяться до основних принципів, закріплених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, таких як суверенітет, територіальна цілісність, невтручання у внутрішні справи та мирне вирішення спорів. Японія активно посиляється на ці принципи, щоб підкреслити свою підтримку України та засудження агресії. Приклад використання:

У спільній заяві України та Японії від 21 березня 2023 року зазначено: ロシアによる侵略は国際秩序の根幹を揺るがすものであり、国連憲章の原則に対する重大な違反である。(Ця агресія підриває основи міжнародного порядку та є серйозним порушенням принципів Статуту ООН.) – Спільна заява про особливе глобальне партнерство між Україною та Японією. Моральна легітимація

політики допомоги: Використання термінів 法の支配 та 国連憲章の原則 вказує на те, що Японія не лише надає матеріальну та гуманітарну допомогу Україні, але й обґрунтовує свою підтримку через моральні та правові принципи. Це дозволяє Японії позиціонувати себе як країну, яка активно підтримує міжнародний порядок, заснований на правилах, та виступає за притягнення агресора до відповідальності[20].

Термін 連携, координація, співпраця та 協調, координація, узгодження активно використовуються в дипломатичному дискурсі Японії щодо підтримки України, підкреслюючи важливість єдності з партнерами, зокрема в рамках G7 та інших міжнародних форматів.

連携 (れんけい, координація, співпраця)

Цей термін акцентує увагу на практичній взаємодії та спільних зусиллях між державами та організаціями. У Спільній заяві про особливе глобальне партнерство між Україною та Японією від 21 березня 2023 року зазначено: G7と連携し、ロシアに対する厳しい制裁を実施し、ウクライナへの支援を行う。(Співпрацюючи з G7, здійснювати суворі санкції проти Росії та надавати

підтримку Україні.) – Спільна заява про особливе глобальне партнерство між Україною та Японією [19].

協調 (きょうちょう, координація, узгодження)

Цей термін підкреслює важливість гармонії та узгодженості в діях між державами та організаціями У Спільній заяві про особливе глобальне партнерство між Україною та Японією від 21 березня 2023 року зазначено: 協調の精神に根ざした多国間主義を推進し、国際秩序を守る。(Сприятли багатосторонності, заснованій на духу співпраці, та захищати міжнародний порядок.) – Спільна заява про особливе глобальне партнерство між Україною та Японією[18].

Використання цих термінів вказує на те, що Японія активно співпрацює з міжнародними партнерами, зокрема в рамках G7, для надання підтримки Україні. Це включає в себе не лише практичну допомогу, але й сприяння в зміцненні міжнародного порядку, заснованого на верховенстві права.

В медіа-просторі також використовуються інші маркери:

Категорія	Фраза	Функція в дискурсі
Закон, порядок	法の支配, 国際秩序 (“правовий порядок”), 国連憲章の原則	Легітимують дії Японії як захисника норм міжнародного права
Інвестування в мир	未来への投資 (“інвестиція у майбутнє”), 再建支援 (“підтримка реконструкції”)	Перекладають гуманітарну допомогу в «економічний» дискурс
“Ми проти них”	ロシアによる侵略を非難 (“засудити агресію РФ”), 中国の挑戦	Висловлюють чіткий антагонізм і мобілізацію
Жага справедливості	尊厳 (“гідність”), 自由と民主 (“свобода й демократія”), 人間の尊厳	Будують легітимність через фундаментальні цінності

Урядовий дискурс – це багатокомпонентна комунікативна система, яка включає як мовні засоби, так і жанрову організацію, інституційну рамку, цільову аудиторію та риторичку легітимізації. У випадку Японії, яка має глибоку традицію формалізованої дипломатії, мовні тактики державної підтримки України реалізуються через адаптовані стилістичні й синтаксичні патерни, що змінюються залежно від типу комунікації. Ці дискурсивні механізми служать не лише для артикуляції позиції, а й для репрезентації національного іміджу, політичних пріоритетів та міжкультурного балансу.

1. Жанрове розмаїття як інструмент політичної тональності

Різні урядові жанри мають не лише інституційну функцію, а й визначають риторичку солідарності. В японській політичній практиці можна виділити щонайменше чотири ключові жанри: Парламентські промови (国会演説 – kokkai enzetsu): формальні, аргументовані, часто адресовані як внутрішній, так і міжнародній спільноті.

Вони опираються на термінологію законності та стабільності, підкреслюючи відповідність дій Японії міжнародному праву.

Публічні звернення до нації (声明 – seimei): зазвичай більш емоційні, розраховані на широку громадськість. У них часто фігурують особистісні звернення, гуманітарна риторика, апеляції до почуттів (особливо у фразах типу: «日本国民として胸が痛みます» – «як громадяни Японії, ми відчуваємо біль»).

Інтерв’ю прем’єра (総理インタビュー – sōri intabyū): напівофіційний формат, у якому комунікація адаптована до міжнародної аудиторії. Важливо, що тут фігурує міжнародна дипломатична лексика англійського походження або переклади, які підтримують консенсус світових лідерів.

Дипломатичні заяви (外交声明 – gaikō seimei): спільні документи або реактивні формулювання у відповідь на події, де важлива точність, нейтральність і юридична чистота вислову. Акцент – на «підтвердженні» позицій та «повазі до міжнародних зобов’язань» [17].

2. Темпоральна динаміка дискурсу: як змінюються акценти

Аналіз за часовими періодами дозволяє виявити зміни в риторичі: Лютий–березень 2022: період шоку. Мова домінантно емоційна, з частими формулами підтримки, співчуття, гніву. Квітень–грудень 2022: фаза інституціоналізації. Мова стає більш структурованою. Активно вводиться тематика суверенітету, правової підтримки, міжнародних санкцій. 2023–2024: фаза інтеграції. Промови фокусуються на довгостроковій співпраці, відбудові, гуманітарних програмах. Посилнюється тема «спільної майбутньої відповідальності» («共に未来を築く» – «будуємо майбутнє разом»).

3. Стилїстичні та мовленнєві прийоми

а) Формули солідарності як реперні точки дискурсу: ウクライナに寄り添う (стояти поруч з Україною) – формула емоційного супроводу; 断固たる支援 (тверда підтримка) – для передачі рішучості; 国際社会と連携して (у співпраці з міжнародною спільнотою) – маркер багатосторонності.

б) Риторичне дзеркалення: У відповідь на заяви українських лідерів японські політики часто дзеркально повторюють структури на кшталт: ゼレンスキー大統領の勇氣に敬意を表します «Ми висловлюємо повагу до мужності президента Зеленського».

в) Мовні динаміки інтенсифікації: Використання повтору 平和の回復、平和の維持、平和の尊重 «Відновлення миру, збереження миру, повага до миру». Посилення прикметникових рядів: 自由で、開かれた、法の支配に基づく国際秩序 «Вільний, відкритий, на основі верховенства права міжнародний порядок» [16].

4. Політична функція тактовної лексики

Японська дипломатична традиція уникає прямих оцінок, які могли б спровокувати дипломатичний скандал (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2023). Натомість широко вживаються обтічні формулювання, які водночас несуть чітке моральне повідомлення:

深く懸念する – «висловлюємо глибоку занепокоєність»

決して容認できない – «абсолютно неприйнятно»

看過できない事態 – «ситуація, яку не можна ігнорувати»

Ці фрази зберігають дипломатичний тон, але дозволяють передати оцінковість і засудження агресії.

5. Дискурс як засіб формування стратегічної нарації. Промови Кісиди Фуміо, починаючи з 2022 року, формують послідовну нарративну лінію, де Японія позиціонується як «морально відповідальна демократія», що діє за принципами міжнародного права, а Україна – як «партнер

у боротьбі за справедливість», з яким Японія поділяє цінності.

Проведений дискурс-аналіз виступів японських політичних діячів – передусім прем'єр-міністра Кісиди Фуміо – дозволяє виявити цілісну систему мовних стратегій, за допомогою яких Японія репрезентує свою дипломатичну підтримку України на різних рівнях: емоційному, етичному, правовому, стратегічному. У цьому розділі представлено як конкретні результати аналізу, так і їх обговорення в контексті політичної комунікації, дипломатичної культури та стратегій м'якої сили.

1. Формування образу України в японському дискурсі: моральний суб'єкт і цивілізаційний партнер. У центрі риторичної побудови політичних заяв Японії перебуває образ України як морального суб'єкта. У виступах Кісиди Україна зображується не просто як держава, що зазнала агресії, а як носій універсальних демократичних цінностей – свободи, гідності, права на самовизначення. Водночас простежується лексична структура, яка формує цивілізаційну близькість між Японією та Україною:

Україна – це «народ, що відстоює свободу» (自由を守る人々);

Україна – це «країна, яка не піддалася страху» (恐怖に屈しない国);

Україна – «партнер у справі миру» (平和のための同志).

Завдяки таким лексемам відбувається символічне включення України до спільноти морально легітимних націй, а Японія постає як той, хто розпізнає та підтримує цей статус.

2. Емоційна рамка солідарності: впливова, але контрольована

Дискурс Кісиди демонструє емоційну залученість, що реалізується засобами ввічливої емпатії. Найчастіше вживані лексеми:

痛み (itami) – «біль»

共感 (kyōkan) – «співпереживання»

尊厳 (songen) – «гідність»

勇氣 (yūki) – «мужність»

Ці слова зазвичай супроводжуються висловами на кшталт:

我が国はウクライナ国民の痛みに関心を持ちます «Японія стоїть поруч із болем народу України».

Однак, важливо відзначити, що ця емоційність ніколи не переходить у надмірний пафос чи експресивність, що є характерною рисою японського політичного стилю. Замість підвищеної риторики – контрольована емпатія, що підсилює ефект щирості та дипломатичної гідності.

3. Правова та концептуальна рамка: риторика міжнародного порядку

Одним з головних стратегічних меседжів є фрейм «порушення міжнародного порядку». У промовах повторюються такі лексичні маркери: 主権 (shuken) – «суверенітет»

国際秩序 (kokusai chitsujo) – «міжнародний порядок»

領土の一体性 (ryōdo no ittai-sei) – «територіальна цілісність»

Цей фрейм дозволяє Японії засудити дії Росії не через конфлікт інтересів, а через принципову правову позицію, утримати власну «миротворну» ідентичність (не порушуючи пацифістських норм Конституції) і позиціонувати свою підтримку як частину глобального консенсусу, а не геополітичного розрахунку.

4. Повторювані мовні структури як інструмент узгодженого повідомлення

У промовах японських лідерів виявлено структурну стабільність: багато формул повторюються в однаковому вигляді, незалежно від формату звернення. Наприклад:

我が国はウクライナを断固として支持します
(Ми твердо підтримуємо Україну)

日本は自由と民主主義の価値を共有する国として行動します」(Японія діє як держава, яка поділяє цінності свободи й демократії)[12].

Це дозволяє створити ефект єдності позиції та передбачуваності для міжнародних партнерів. Політична риторика функціонує як зміцнення політичної довіри через повторення.

5. Культурна адаптація дипломатичної мови: такт, непрямість і вагомість

Мовна поведінка японських лідерів демонструє типові культурні патерни японської комунікації: уникнення прямого осуду, м'якість подачі, непрямі формулювання. Наприклад, замість фрази типу «Росія вчиняє злочин», вживається:

一方的な武力行使は決して容認できない
(Одностороннє застосування сили – абсолютно неприйнятне)

Ця стратегія не знижує сили меседжу, але зберігає дипломатичну гідність і культурну автентичність японського політичного стилю. Водночас завдяки цьому Японія зберігає імідж послідовної, але не агресивної сили.

6. Символічна легітимація Японії через підтримку України

Через підтримку України Японія конструює не лише образ України, а й власний зовнішньополітичний наратив:

Японія – етичний лідер Сходу;

Японія – глобальний партнер Заходу, який ділить спільні цінності;

Японія – держава, що вміє співпереживати без втрати нейтралітету.

Це дозволяє Токіо нарощувати моральний капітал на міжнародній арені, зміцнювати зв'язки з партнерами по G7 та Азійсько-Тихоокеанському регіону, не втрачаючи дипломатичного балансу.

7. Універсальність і адаптивність дискурсу: орієнтація на багатонаціональну аудиторію

Важливим висновком є те, що політичний дискурс Японії є орієнтованим не лише на внутрішнього виборця, а й на глобальну аудиторію. Зокрема промови прем'єра публікуються англійською, з адаптованим вокабуляром, використовуються концепти, що резонують із західними ЗМІ («free and open world», «rules-based order»). Риторика свідомо уникає національних протиставлень і замість цього апелює до загальнолюдських категорій. Це забезпечує високий ступінь резонансу в міжнародних медіа та дипломатичних колах, а також легітимацію Японії як мовця у глобальному просторі цінностей.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. У результаті проведеного комплексного лінгвістичного аналізу політичного дискурсу Японії щодо підтримки України в умовах російсько-української війни було виявлено низку суттєвих закономірностей, які дозволяють оцінити не лише змістовні характеристики заяв японських урядовців, але й глибину їхньої дискурсивної структури, ідеологічного навантаження та дипломатичної функціональності. Розкриваючи тему через призму лексичних стратегій, прагматичних намірів та культурної специфіки, ми дійшли таких розгорнутих висновків:

1. Структура японського дискурсу про Україну має чітко виражену багаторівневу організацію, що охоплює емоційний, правовий, етико-ціннісний та геополітичний рівні.

Ця багаторівневність забезпечує складну комунікативну матрицю, у межах якої Японія може виражати одночасно моральну підтримку, політичну позицію, дотримання принципів міжнародного права та культурну самопрезентацію. На лексичному рівні це виявляється у симбіозі слів емпатії (共感 – співпереживання, 痛み – біль), правових понять (主権 – суверенітет, 国際秩序 – міжнародний порядок), а також етичних категорій (自由 – свобода, 民主主義 – демократія, 人権 – права людини).

2. Солідарність Японії з Україною виражається через сталий набір синтаксичних і фразеологічних конструкцій, які виконують функцію мовленнєвих актів підтримки.

Конструкції типу 「...に連帯する」 (висловлювати солідарність з...), 「...を支持する」 (підтримувати...), 「...に寄り添う」 (бути поруч, співпереживати...) стали основою дипломатичної мови. Їхня багаторазова поява у промовах урядовців створює враження мовної стабільності, що підсилює сприйняття Японії як надійного і послідовного союзника.

3. Еволюція дискурсу демонструє чітку темпоральну логіку: від емпатичної риторики – до риторики відповідальності.

На початковому етапі повномасштабної війни промови японських посадовців акцентували на

шоковій природі подій та моральній підтримці постраждалих. Згодом дискурс ускладнюється – з'являються тверді заяви щодо неприпустимості агресії, запровадження санкцій, міжнародної координації дій, гуманітарної допомоги. Ця трансформація демонструє не лише лінгвістичну динаміку, але й зростання рівня залученості Японії як відповідального міжнародного актора.

4. Дискурсивна мова Японії є формою культурної дипломатії, що відображає цінності японського суспільства: такт, стриманість, повага до правових норм, моральне співпереживання.

Навіть засуджуючи дії агресора, японські політики не вдаються до експресивних або конфронтаційних висловів. Замість цього використовуються формули непрямого засудження: 「看過できない事態」 (неприпустима ситуація), 「深く懸念する」 (глибоке занепокоєння), що відповідає традиції уникнення відкритого конфлікту. Це дозволяє Японії залишатися вірною своїм зовнішньополітичним традиціям, не втрачаючи при цьому етичної чіткості.

5. У підтримці України Японія не лише допомагає партнеру, але й активно формує власну зовнішньополітичну ідентичність.

У публічному дискурсі формується образ Японії як країни, що стоїть на варті міжнародного порядку, прав людини та глобальної справедливості. Така риторика слугує інструментом «м'якої сили», з допомогою якої Японія зміцнює свій міжнародний авторитет, зберігаючи нейтральний статус у військовому сенсі, але посилюючи свій голос у моральному вимірі.

6. Наукова новизна даного дослідження полягає у поєднанні лінгвістичного аналізу з геополі-

тичним контекстом, що дозволило дослідити мову як інструмент дипломатичної взаємодії, а не лише комунікації.

На відміну від багатьох суто змістових або політико-аналітичних праць, дане дослідження зосереджується на словах, структурах і риторичних патернах, які в реальному часі формують зовнішньополітичну позицію держави, впливаючи як на внутрішнє сприйняття, так і на міжнародну репутацію.

7. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання ідентифікованих стратегій для побудови ефективної дипломатичної риторики в інших національних контекстах.

Результати можуть бути застосовані для:

- формування публічних заяв МЗС або органів державної влади;
- навчання дипломатів, політологів, міжнародників у сфері політичної лінгвістики;
- порівняльних аналізів (наприклад, дискурс підтримки України з боку Німеччини, Канади, Південної Кореї тощо);
- досліджень мови солідарності у військових або гуманітарних конфліктах.

Японський політичний дискурс про підтримку України репрезентує собою приклад гнучкої, культурно обґрунтованої та стратегічно виваженої комунікації, де мова виконує не лише описову, але й формотворчу функцію: конструює міждержавні стосунки, укріплює міжнародні коаліції та відображає ціннісну парадигму сучасної дипломатії. Такий підхід має високий потенціал для поширення як зразок відповідальної, моральної та ефективної риторики в умовах глобальної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Contributed Article by Prime Minister Kishida on the G7 Hiroshima Summit. *Prime Minister's Office of Japan*. 2023. URL: https://japan.kantei.go.jp/101_kishida/statement/202303/_00018.html (дата звернення: 13.03.2026).
2. Diplomatic Bluebook 2025. Chapter 2: Japan's Foreign Policy by Region. Europe. Response to Russia's Aggression Against Ukraine. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. 2025. URL: https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2025/en_html/chapter2/c020501.html (дата звернення: 03.03.2026).
3. Editorials on Ukraine and Japan's Role. 2022–2023. *Asahi Shimbun* : веб-сайт. URL: <https://www.asahi.com> (дата звернення: 20.03.2026).
4. Embracing Arms: Securing Japan in a “New Era of Crisis”. *International Crisis Group*. 2025. URL: <https://www.crisisgroup.org/rpt/asia-pacific/japan-united-states-china/351-embracing-arms-securing-japan-new-era-crisis> (дата звернення: 13.03.2026).
5. Fairclough N. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London : Longman, 1995. 265 p.
6. Foucault M. *The Archaeology of Knowledge*. London : Routledge, 2002. 256 p.
7. Help from the Far East: Japan's Support for Ukraine. *Centre for Eastern Studies*. 2025. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2025-09-11/help-far-east-japans-support-ukraine> (дата звернення: 13.03.2026).
8. Japan Joins Sanctions Against Russia. *BBC News Japan Section*: веб-сайт. 2022. URL: <https://www.bbc.com/japanese> (дата звернення: 20.03.2026).
9. Japan PM Says World's Response to Russia Could Shape New Era. *Nippon.com*: веб-сайт. URL: <https://www.nippon.com/en/news/reu20220314KCN2LB1L0/> (дата звернення: 23.03.2026)

10. Japan PM says world's response to Russia could shape new era following post-Cold War period. *Nippon.com*: веб-сайт. <https://www.nippon.com/en/news/reu20220314KCN2LB1L0/> (дата звернення: 20.03.2026).
11. Japan Stands with Ukraine. *Prime Minister's Office of Japan*. 2022. URL: https://japan.kantei.go.jp/ongoing-topics/pdf/jp_stands_with_ukraine_eng.pdf (дата звернення: 17.03.2026).
12. Japan's Efforts in Response to the Situation in Ukraine. *White Paper on Development Cooperation 2022. Ministry of Foreign Affairs of Japan*. 2023. URL: https://www.mofa.go.jp/policy/oda/pagewe_000001_00014.html (дата звернення: 03.03.2026).
13. Japanese Cabinet Public Relations Office. Ukraine Support Summary. 2023. URL: <https://www.gov-online.go.jp> (дата звернення: 10.03.2026).
14. Krippendorff K. Content Analysis: An Introduction to Its Methodology. Thousand Oaks : Sage, 2018. URL: https://www.metodos.work/wp-content/uploads/2020/05/content_analysis-krippendorff-book.pdf (дата звернення: 20.03.2026).
15. Lin Q. Linguistic Diplomacy: The Impact of the Japanese Language in International Relations in East Asia. *Lecture Notes on Language and Literature*. 2025. Vol. 8, № 2. P. 48–52. URL: https://www.clausiuspress.com/assets/default/article/2025/04/29/article_1745984670.pdf (дата звернення: 11.03.2026).
16. News Archive on Ukraine Support. 2022–2024. NHK World Japan: веб-сайт. URL: <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/> (дата звернення: 20.03.2026).
17. Nippon.com. Growing Closer in Tough Times: A Look at Japanese Understanding of Ukraine. *Nippon.com*: веб-сайт. URL: <https://www.nippon.com/en/in-depth/d01104/> (дата звернення: 13.03.2026).
18. Response to the situation in Ukraine. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL: https://www.mofa.go.jp/erp/c_see/ua/page3e_001171.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 20.03.2026).
19. Russett B., Oneal J. *Triangulating Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations*. New York : W. W. Norton, 2001. 371 p.
20. Speech by Prime Minister Kishida at the Ukraine Peace Summit. Prime Minister's Office of Japan. 2024. URL: https://japan.kantei.go.jp/101_kishida/statement/202406/15speech.html (дата звернення: 13.03.2026).
21. Statement by Prime Minister Kishida at the UN Security Council. *Prime Minister's Office of Japan*. 2023. URL: https://japan.kantei.go.jp/101_kishida/statement/202309/20security.html (дата звернення: 13.03.2026).
22. Suganuma U. *Sovereign Rights and Territorial Space in Sino-Japanese Relations: Irredentism and the Diaoyu/Senkaku Islands*. Honolulu : University of Hawai'i Press, 2000. 248 p.
23. Szczepanska, K., Barbasiewicz, O., & Voytsekhovska, V. (2025). Responding to the crisis: Japan's changing foreign policy and ODA to Ukraine (2014–2023). *The Pacific Review*. 2024 № 38(2), P. 231–261. <https://doi.org/10.1080/09512748.2024.2369191> (дата звернення: 13.03.2026).
24. van Dijk T. A. *Discourse and Power*. New York : Palgrave Macmillan, 2008. 308 p.
25. Video Message by Prime Minister Kishida on Ukraine. *Prime Minister's Office of Japan*. 2023. URL: https://japan.kantei.go.jp/101_kishida/statement/202304/_00001.html (дата звернення: 13.03.2026).
26. Wodak R., Meyer M. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London : Sage, 2001. URL: https://www.researchgate.net/publication/261773565_Methods_of_Critical_Discourse_Analysis_Vol_1 (дата звернення: 20.03.2026).
27. Yamagata A. A Critical Analysis of Japan's Decision to Accept Ukrainians Following the Russian Invasion in 2022. *Refugee Survey Quarterly*. 2023. Vol. 42, Issue 4. URL: <https://academic.oup.com/rsq/article/42/4/494/7260917> (дата звернення: 23.03.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 30.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.05.2026